

Aprenentatge servei i Educació audiovisual

Introducció

1. Context socioeducatiu
2. Continguts educatius de l'educació audiovisual

Aplicació de l'aprenentatge servei a l'educació audiovisual

3. Valor afegit de la metodologia APS
4. Tipus de projectes que es poden dur a terme
5. Transicions a l'APS des de les pràctiques més habituals
6. Exemple de connexions curriculars
7. Exemples de bones pràctiques

Recursos

8. Socis per al treball en xarxa
9. Per saber-ne més...

Introducció

---

1. Context socioeducatiu

El fenomen mediàtic

L'ús de les noves tecnologies ha repercutit en els mitjans de comunicació audiovisual, que han viscut canvis importants. D'una banda, destaca la proliferació de nous canals de televisió i ràdio. D'altra banda, la presència d'aquests mitjans a Internet, o en altres espais de difusió, i l'aparició de nous suports han anat acompanyats d'un important consum, per part dels adolescents i joves, de continguts emmarcats en un entorn multimèdia.

Els mitjans de comunicació audiovisual formen part de la vida quotidiana de les noves generacions d'adolescents i joves. La població d'entre 14 i 25 anys dedica 4,6 hores al dia a consumir mitjans de comunicació i la dieta mediàtica –denominació per al conjunt de mitjans consumits– és de 2 hores de televisió, 1 hora de ràdio i 1 hora d'Internet al dia.¹

---

¹ Segons l'estudi publicat per la Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura, l'octubre de 2007.

La proliferació de nous mitjans de comunicació audiovisual provocada per les darreres tecnologies desencadena un consum molt actiu i autònom per part de la generació jove, que poden triar de manera creixent els espais que visionen, els moments per fer-ho i els suports que utilitzen. A diferència d'anys enrere, actualment el jovent està immers en una lògica d'accés no lineal als continguts mediàtics, cosa que els permet crear recorreguts propis en funció dels interessos i les motivacions que tenen. Per tant, cada cop és més necessari educar en la capacitat de fer una mirada crítica als mitjans i els continguts que generen.

Així mateix, el paper clau que exerceixen aquests mitjans en la vida dels adolescents i joves ens porta a parlar de la configuració de maneres de pensar, de pensar-se i de veure el món. Els discursos que ofereixen els mitjans no són neutres, com aparentment sembla, sinó que són representacions, versions de la realitat que intervenen en la percepció que elaborem de nosaltres mateixos i del nostre entorn. La imatge i el llenguatge audiovisual prenen un paper predominant, en molts moments per damunt del text escrit, ja que vivim immersos en la cultura de la representació visual.

Imatge i construcció de la identitat

La iconografia té, per tant, una gran influència en el nostre món occidental. Tant és així que qualsevol element o fet que no té imatge pràcticament no existeix. Però, un text visual, encara que sembli molt real, és sempre una construcció, no ens posa en contacte directe amb els elements i els fets del món, sinó que n'aporta una versió. Qualsevol imatge està elaborada per algú que té uns determinats interessos i una ideologia concreta, i és sempre una lectura o interpretació de la realitat.

La proliferació d'imatges no té perquè significar que hi hagi una multiplicitat de maneres de veure el món. Generalment, les representacions visuals pensades per ser consumides responen a una mirada hegemònica sobre l'entorn. Una mirada que sovint fa invisibles molts aspectes de la nostra societat pel fet que remarca i mostra només els continguts que interessin, principalment per motius econòmics i de poder. D'aquesta manera, resulta important qüestionar-se sobre la pluralitat de visions que ofereixen els mitjans de comunicació. Tot i ser de fàcil accés, no responen a la diversitat social. No podem obviar el conjunt d'interessos que hi ha al darrere, en què les grans multinacionals i les grans firmes, i també els més poderosos, prenen gran rellevància.

Les representacions visuals incideixen en la construcció de la identitat. Els joves han de seleccionar, del ventall d'imatges que els envolten, aquelles amb què sintonitzen. Però hi troben unes determinades visions de la societat i de la seva etapa vital. Les construccions mediàtiques no responen a la pluralitat de formes de "ser jove" que hi ha sinó a la insistència en determinats estereotips. Es fan reiteradament "visibles" uns tipus de joves, cosa que contribueix a elaborar uns models que forçosament han de repercutir en la forma de comprendre el món i de comprendre's personalment. Difícilment les noies i els nois poden restar al marge del joc de mirades en el qual resulten tan reiteradament interpel·lats.

Davant aquest panorama no és anodí el fet de plantejar-se ampliar la mirada, la capacitat d'interpretar els continguts mediàtics i de dotar-se d'eines per a la pròpia autorepresentació, i també de disposar d'estratègies de recepció més competents. En definitiva, d'estar preparats per desenvolupar-se en un context en què dominen les representacions visuals i audiovisuals, i adquirir així mecanismes per afrontar críticament els formats i els continguts amb els quals es presenta la informació sobre la realitat que els envolta. I com a resposta a aquestes necessitats es planteja aquesta guia, que es basa en l'ús de les eines comunicatives per construir processos d'aprenentatge servei (APS).

2. Continguts educatius de l'educació audiovisual

L'educació en comunicació

*L'educació mediàtica o també educació en comunicació "és el procés d'ensenyar i d'aprendre sobre els mitjans de comunicació; l'alfabetització mediàtica és el resultat: el coneixement i les habilitats que adquireixen els alumnes. (...) L'alfabetització mediàtica implica necessàriament 'llegir' i 'escriure' els mitjans. Per tant, l'educació mediàtica es proposa desenvolupar **tant** la comprensió crítica **com** la participació activa".*

Buckingham (2005, 21)

Tot i que l'educació en comunicació (EC) aixopluga enfocaments molt diversos, en aquesta guia posem l'èmfasi sobretot en la concepció que s'ocupa de promoure el desenvolupament de la competència comunicativa –comprensiva (llegir) i expressiva (escriure)– de les persones en els diversos mitjans i tecnologies de la informació i la comunicació que actualment hi ha disponibles. És a dir, la que cerca treballar les capacitats interpretatives i comprensives per a tot tipus de textos: visuals, verbals, auditiu, etc.

Un domini bàsic dels llenguatges dels mitjans pot proporcionar a la ciutadania instruments comunicatius que li permetin no solament "llegir" amb més instruments tot tipus de textos, sinó també actuar com a creadora de missatges nous. Els textos generats des de la immersió quotidiana en un entorn ofereixen, amb tota seguretat, continguts i formes lligades estretament al territori, maneres identificatives d'autorepresentació, qüestions que difícilment es poden proposar des de fora, visions crítiques, etc.

Des d'aquest plantejament es proposa que les noies i els nois adquireixin i desenvolupin eines i recursos per comprendre, amb una autonomia crítica més gran i posant en joc múltiples elements, la complexitat creixent de l'entorn social, un entorn que s'expressa en la diversitat de textos que reben intensivament i en els quals la imatge té un lloc preferent.

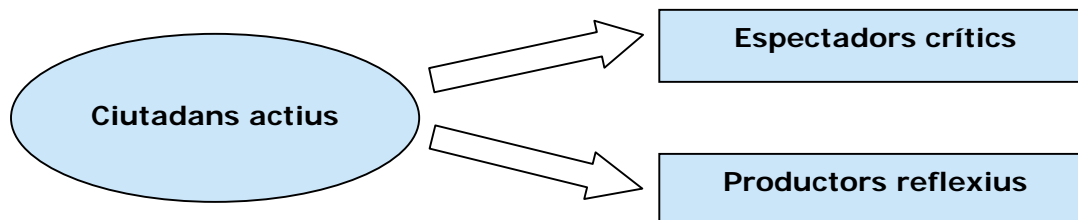
L'educació audiovisual

En el cas d'aquesta guia i dins del marc de l'EC, el plantejament se centra sobretot en l'educació audiovisual (EA), en l'aprenentatge d'una sèrie de llenguatges, tècniques i formats específics relacionats amb aquest sistema de simbolització. Quan parlem d'educació audiovisual, parlem sobretot de mitjans que es basen en la modalitat visual i auditiva, i que, des de la presència i el desenvolupament d'Internet com a canal de difusió, es concreten principalment en el vídeo digital i en la ràdio digital.

Si considerem l'àmbit educatiu, l'audiovisual ofereix la possibilitat de treballar continguts inserits en diferents matèries de l'educació formal o bé com a eina per abordar altres aspectes més relacionals o emocionals d'un grup. Així, en el marc de l'educació formal, té molt sentit emmarcar-lo dins els continguts curriculars específics de matèries com ara llengües, ciències socials, tecnologia, visual i plàstica, educació per al desenvolupament personal i la ciutadania, o música. En l'educació no formal el procés de producció s'empra com a eina de dinamització i cohesió de grup, i es posa l'èmfasi en el vessant analític i expressiu.

Els continguts d'una educació audiovisual

Plantegem treballar els continguts de l'EC i l'educació audiovisual des d'un doble vessant que té a veure amb l'adopció d'un doble paper davant els mitjans de comunicació: el paper d'espectadors i el paper de productors. Com a ciutadans actius, ser espectadors crítics i productors reflexius.

Ambdós papers poden ser abordats des de l'educació formal o no formal.

Com a espectadors crítics

En l'àmbit de la recepció crítica és important saber quins són els elements que conformen l'univers visual que ens envolta. Això suposa adquirir coneixements sobre la construcció de la imatge, la utilització del llenguatge audiovisual i tot el que comporta, i sobre les tècniques emprades per transmetre una idea o informació. També implica conèixer l'entramat mediàtic i reflexionar sobre les diverses relacions de poder que s'exerceixen.

Aquest paper comporta haver d'analitzar els textos des de quatre grans àrees de continguts.²

Continguts de l'anàlisi de textos mediàtics	
1. El llenguatge	Estudi de l'estètica, la narrativa, els gèneres i les seves convencions, i la posada en escena pròpia de cada mitjà.
2. La representació	Estudi dels valors i la ideologia que transmeten els missatges dels mitjans, els estereotips, els punts de vista, la realitat i la ficció.
3. La producció	Coneixement dels agents i dels contextos de producció (indústries, organitzacions, institucions, etc.), els aspectes econòmics i les pràctiques professionals.
4. Les audiències	Ús que es fa dels mitjans, paper que desenvolupen en la construcció de la identitat, influència dels mitjans en la vida social i el sistema polític.

² Segons D. Buckingham, K. Domaille (2001), Youth Media education Survey 2001 (http://www.european-mediaculture.org/fileadmin/bibliothek/english/buckingham_where/buckingham_where.pdf, consultat el 30 d'octubre de 2007). Citat a: M. Oliva, "Panoràmica de l'educació audiovisual". Monogràfic Educació en Comunicació audiovisual. Quaderns del CAC, núm. 25, maig-agost de 2006.

Com a productors reflexius

La dimensió creativa és consubstancial a qualsevol fet comunicatiu. L'acte comunicatiu implica comprensió i expressió. La producció audiovisual possibilita, entre altres coses, desenvolupar una posició activa, fer fluir la veu pròpia, i també canviar els papers. Normalment som espectadores o espectadors. Però amb la producció els nois i les noies es troben en la posició de seleccionar, versionar, representar, en definitiva, han d'actuar de creadors de nous textos.

La producció és social, sorgeix del diàleg amb l'entorn, de la negociació amb els companys. A la vegada que possibilita adquirir coneixements tècnics i sobre els codis, aprendre practicant, permet reflexionar sobre l'obra mateixa i sobre el procés de creació. Un joc obert a la paròdia, a la crítica, a la informació, etc.

Els continguts educatius de producció es poden treballar des de quatre vessants:

Continguts de l'anàlisi de textos mediàtics	
1. La tècnica	Coneixement i aprenentatge de destreses sobre l'ús de la càmera i l'enregistrament, sobre programes d'edició de vídeo, sobre tècniques de construcció, tractament i anàlisi de la imatge.
2. Treball de continguts específics a partir de l'audiovisual	Elaboració de continguts relacionats amb el projecte audiovisual concret, per acabar concretant un document fonamentat, que es pot veure plasmat en la tria d'un tema d'interès per al grup i la cerca d'informació i documentació per fonamentar-lo.
3. Dinamització del grup	Treball de dinàmiques de grup que contribueixen a generar processos cooperatius i col·laboratius. Un audiovisual és un producte col·lectiu i el procés de creació implica aspectes com la negociació, el consens, el contacte amb altres punts de vista, la resolució de conflictes, etc.
4. Adquisició de destreses per mitjà de l'audiovisual	Adquisició de competència comunicativa, comprensiva i expressiva, així com competència personal que passa per la comprensió i l'expressió d'emocions, vivències i idees, convivència, etc.

Plantejament metodològic

El plantejament metodològic que es proposa en aquesta guia, a més de prioritzar els postulats de l'EC abans esmentats, es fonamenta en "l'aprendre fent". És a dir, atorga una rellevància especial a l'activitat pràctica i a l'experimentació personal. L'aprenentatge neix d'un problema relacionat amb situacions reals i de caire vital.

En aquest marc, el treball en grup esdevé imprescindible per desenvolupar els diversos projectes que tenen a veure amb l'EC i amb la producció audiovisual. Quan es parla de treball en grup, ens referim, més que a una metodologia concreta, a un sistema d'organització de les diverses situacions pedagògiques. El treball cooperatiu i col·laboratiu són dinàmiques necessàries en el desenvolupament del procés comunicatiu que es proposa.

3. Valor afegit de la metodologia APS

Les propostes desenvolupades des de l'educació audiovisual no tenen perquè implicar necessàriament un APS. Perquè un projecte audiovisual incorpori la dimensió d'APS ha de reunir alguna de les característiques següents:

Com a procés:

- Produir l'intercanvi de coneixements amb altres membres de la comunitat en la qual s'inscriu.
- Contribuir a dinamitzar un grup divers del territori tot prenent diferents papers i responsabilitats en el desenvolupament de la proposta.

Com a producte:

- Difondre la producció amb la intenció d'implicar-hi diferents membres del territori.
- Difondre la producció per contribuir a fer que es produeixin canvis en l'entorn en el qual s'inscriu.

La feina amb audiovisuals connecta de ple amb la metodologia d'APS. D'una banda, representa un mitjà idoni per treballar dinàmiques internes, que tenen a veure amb un procés de producció. Inclou aspectes relacionats amb el treball col·laboratiu: negociació de continguts, decisió de formats i maneres de fer, treball en grup, papers de lideratge, etc. I, de l'altra, comporta una dimensió externa de projecció i servei amb voluntat d'incidir en el territori.

Quins avantatges comporta treballar l'educació audiovisual amb APS?

Bàsicament trobem vuit avantatges si optem per treballar amb la metodologia d'aprenentatge servei:

1. Intensifiquem el treball de col·laboració i el treball en equip.
2. Fomentem les relacions amb els interlocutors i agents de l'entorn.
3. Posem l'accent en la difusió de la producció.
4. Facilitem el canvi de papers dins el grup.
5. Podem millorar la visibilitat i el reconeixement del projecte.
6. Donem a conèixer la diversitat a la comunitat.
7. Aprenem d'una manera participativa: "aprendre fent".
8. Afavorim el treball de problemes i resolució de conflictes.

Què aporta l'educació audiovisual als elements clau de l'APS?

Tenint present els quatre grans blocs en els quals es basa la finalitat de l'aprenentatge servei, l'educació audiovisual aporta el següent:

Finalitat de l'APS	Aportació de l'educació audiovisual
1. Ciutadania participativa	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Consolida una actitud crítica, activa i creativa. ▪ Construeix missatges i discursos dels quals les persones se senten agents. ▪ Trenca amb l'actitud de consumidors i espectadors passius per passar a ser productors de textos.
2. Integració i capital social	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Regenera els vincles socials basats en la relació personal, la comunicació i la col·laboració. ▪ Proporciona experiències de participació i cooperació entre diferents agents i col·lectius d'una comunitat. ▪ Ofereix l'oportunitat de generar dinàmiques cohesionadores també en el pla simbòlic dels discursos mediàtics.
3. Educació en valors: prosocialitat	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Proporciona la vivència i l'adquisició de valors com la solidaritat i l'altruisme. ▪ Actua per aportar solucions a través de projectes elaborats entre tots. ▪ Potencia la responsabilitat moral davant les necessitats socials. ▪ Genera experiència per identificar les necessitats socials i impulsa el compromís individual i col·lectiu per afrontar les dificultats que es presentin en benefici comú.
4. Coneixement i responsabilitat	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Posa en joc el saber i l'aplicació que pot tenir davant els problemes que planteja la realitat. ▪ Emergeixen en primer pla la utilitat i la responsabilitat en l'ús de tot allò que ja coneixem o que podem arribar a conèixer en la recerca de solucions.

4. Tipus de projectes APS que es poden dur a terme

Podríem classificar en tres grans blocs els tipus de serveis vinculats a l'educació audiovisual possibles de fer amb metodologia d'aprenentatge servei.

A	Projectes de recerca històrica Els nois i noies investiguen la memòria oral de diverses persones de l'entorn per contribuir a completar o enriquir determinats aspectes de la història local.
B	Projectes de mediació i dinamització Els nois i noies utilitzen l'audiovisual com a instrument per conèixer, comprendre i aproximar-se a determinades realitats, al mateix temps que ajuden a expressar la mirada de grups socials diversos i a compartir, mitjançant la creació de ficcions o relats, aspectes controvertits del seu entorn.
C	Projectes de difusió Els nois i noies contribueixen a difondre diverses realitats de la seva comunitat, necessitats de més atenció o sensibilitat social.

El servei		Els aprenentatges
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Contribuir a millorar qualitativament la convivència comunitària. ▪ Fomentar l'intercanvi i el coneixement entre les persones i la diversitat de l'entorn on viuen, tot compartint opinions i punts de vista diversos. ▪ Mostrar aspectes controvertits de l'entorn per tal de millorar-los.	+	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aprenentatge processual que té en compte els procediments emprats per comunicar una determinada idea. ▪ Aprenentatge relacional fruit del treball en equip. ▪ Aprenentatge tècnic que inclou el maneig de l'eina comunicativa. ▪ Aprenentatge comunicatiu que pren en consideració el vessant comunitari de tot acte de comunicació i la dimensió de servei a la comunitat.

Formats dels projectes d'educació audiovisual

En els quadres següents es presenten alguns formats que poden prendre els projectes citats anteriorment. Cal tenir en compte que parlem d'utilitzar suports audiovisuals, és a dir, de treballar mitjans com la ràdio i la televisió, i també tot tipus de produccions que es plasmen a Internet i que l'utilitzen com a canal de difusió.

Formats que poden prendre els projectes d'educació audiovisual	
El documental	A cavall entre el cinema i la televisió. Es tracta d'un gènere que permet fer una incursió tant en la part més creativa com també discursiva de l'audiovisual, i aprofundir alhora en la forma i els continguts. És ideal per construir un discurs audiovisual a partir d'una investigació de camp o bé un treball documental que ja s'estigui duent a terme a través d'un projecte concret.
La docuficció	Subgènere concret del documental que ens porta a integrar elements de ficció per construir un discurs basat en la realitat i la investigació de l'entorn. Explora allò real a través de la recreació de situacions. En aquest sentit, és un format molt interessant per treballar i plasmar audiovisualment temes relacionats amb la recerca sobre la història recent d'un entorn o una població, amb la intenció de fer que l'equip de producció els reinterpreti des de les seves vivències i els seus interessos.
La ficció	Espai i mitjà d'expressió i creativitat per als nois i noies o altres col·lectius socials que hi participin. Treballa i reforça els coneixements sobre llenguatge audiovisual i alhora incentiva la creació i construcció d'històries de ficció utilitzant el llenguatge audiovisual. Habitualment explica històries senzilles proposades, creades i protagonitzades pels mateixos participants.
El reportatge	Manera d'acostar-se a la realitat mostrant tots els punts de vista possibles i fins i tot contraposats. Permet als participants informar, tractar i investigar, a través del llenguatge audiovisual, temes d'interès i d'actualitat que els siguin propers. El gènere és especialment adient per portar a terme petits treballs de recerca sobre l'entorn social i per tractar tots els aspectes relacionats amb el barri, poble o ciutat propis. Una varietat més breu d'aquest gènere és la notícia reportatjada.
El videoclip	Producció que gira al voltant d'un tema musical que el grup representa, ja sigui imitant directament els intèrprets o adaptant-lo a la seva realitat més propera. Es tracta de fer servir la música com a excusa per representar una mimficció de la qual han fet un guió i que han creat jugant amb el llenguatge audiovisual.
El radioteatre	Adaptació radiofònica d'un text dramàtic breu o invenció d'un relat dramatitzat. Cal desenvolupar diferents activitats de preparació abans d'enregistrar el programa, com per exemple, llegir el text, fer-ne l'adaptació, escriure'n el guió radiofònic, elaborar l'escaleta del programa, etc. Permet l'ús dels plans sonors, que altres tipus de programes no requereixen.
El magazine radiofònic	Tipus de text que, amb la finalitat d'entretenir, combina la informació, l'opinió i també l'espectacle. Aplega una gran varietat de gèneres i subgèneres: notícia, tertúlia, entrevista, música, etc. Té un gran valor educatiu pel seu caràcter instrumental, però també per la gran importància que desenvolupa l'enllaç de les diferents peces curtes que formen el tot, que comporta un treball en què la successió i la continuïtat esdevenen elements essencials.
L'informatiu radiofònic	Gènere que requereix buscar les notícies, seleccionar les que formen part de l'informatiu, redactar-ne el titular i l'entradeta, llegir les notícies corresponents a cada bloc que s'estableixi (actualitat, entorn, local, etc.), però també introduir els talls de veu o les entrevistes als implicats, als especialistes, etc.
L'anunci publicitari o la campanya de promoció	Treball de promoció d'un valor. Encara que hi ha una tipologia àmplia de publicitat radiofònica, el recurs de la representació d'una situació amb personatges –a l'estil del radioteatre– és una de les opcions més emprades. En aquest treball destaquen, a més de la interpretació de les actrius i els actors i la creació de l'escenari sonor, la recerca dels recursos argumentatius i dels lingüísticoretòrics necessaris per convèncer i sorprendre l'audiència.

Anàlisi dels trets bàsics de cada tipus de projecte d'APS en EA

A. Projectes de recerca històrica Els nois i noies investiguen la memòria oral
Finalitat del servei Contribuir a recuperar les vivències i les opinions dels veïns i veïnes sobre determinats aspectes d'interès per tal d'enriquir o completar la història local.
Tipus de projectes <ul style="list-style-type: none">
▪ Treballar algun aspecte de la història del barri, poble o comunitat a partir d'un recull de fotografies que han aportat els mateixos veïns. Aquest treball pot acabar fent-se públic en format expositiu.
▪ Fer un reportatge audiovisual que inclogui entrevistes a diferents habitants del barri o de la població.
▪ Muntar un programa de ràdio basat en les vivències d'un grup de veïns sobre un tema d'interès.
▪ Construir una pàgina web interactiva on es puguin difondre diversos materials recollits per contextualitzar un problema o tema d'interès.
Elements pedagògics que cal tenir en compte <ul style="list-style-type: none">
▪ Aquests tipus de projectes demanen una important planificació prèvia.
▪ És molt fàcil que la dimensió de servei quedi minimitzada per un fort treball de camp, molt valuós en ell mateix. Per tant, cal aclarir molt bé quina mena de servei real a la comunitat es durà a terme i cal assegurar que els infants i els joves en són conscients.
▪ És necessari tenir material tècnic i de suport informàtic que faciliti la realització de les propostes.
▪ Cal tenir en compte els drets d'imatge de les persones que cedeixen el seu material gràfic i, amb ell, les seves vivències i experiències.

B. Projectes de mediació i dinamització Els nois i noies utilitzen l'audiovisual com a instrument per conèixer, comprendre i aproximar-se a determinades realitats, que al mateix temps els ajuda a expressar la mirada de grups socials diversos i a compartir, mitjançant la creació de ficcions o relats, aspectes controvertits del seu entorn.
Finalitat del servei Comunicar temes controvertits de l'entorn per treballar-los i cercar-ne solucions diverses, i també per trencar estereotips i prejudicis sobre determinades persones o grups socials.
Tipus de projectes <ul style="list-style-type: none">
▪ Fer un curt de ficció que exposi algun problema present al barri, població o comunitat.
▪ Muntar una novel·la ficcionada amb suport d'àudio on, per mitjà de la trama entre diversos personatges, es plasmin les dinàmiques de convivència en l'entorn on s'inscriu l'experiència. <p>Fer un reportatge testimonial sobre les experiències i vivències d'un col·lectiu social concret del territori.</p>
Elements pedagògics que cal tenir en compte <ul style="list-style-type: none">
▪ Tot i crear personatges de ficció basats en la realitat, aquests personatges no han de ferir sensibilitats.
▪ És important pensar en la recepció que acabarà tenint la proposta un cop projectada.
▪ El procés de realització de les ficcions aporta moltes eines per treballar les dinàmiques de relació dins el mateix grup.
▪ L'elaboració del reportatge demana una planificació prèvia important.
▪ També en aquest cas és molt fàcil que la dimensió de servei quedi minimitzada per un fort treball de camp, molt valuós en ell mateix. Per tant, també cal aclarir molt bé quina mena de servei real a la comunitat es du a terme, i s'ha d'assegurar que els infants i els joves en siguin conscients.

C. Projectes de difusió
Els nois i noies contribueixen a difondre diversos aspectes de la seva comunitat.
Finalitat del servei Apropar la comunitat als elements que sovint no són visibles.
Tipus de projectes <ul style="list-style-type: none"> ▪ Elaborar una revista virtual que parli de la història del barri des del testimoni dels veïns i veïnes, i des del material gràfic que aportin. ▪ Projectar públicament produccions fetes pels veïns i veïnes en format vídeo. La projecció pot servir d'espai per encetar noves produccions que tinguin a veure amb el barri i que parteixin d'un treball col·laboratiu entre els diferents veïns i veïnes.
Elements pedagògics que cal tenir en compte <ul style="list-style-type: none"> ▪ S'ha de valorar com s'ha de fer la petició als veïns i veïnes, i què els pot aportar la seva participació al projecte. ▪ S'han de demanar els drets d'utilització de les imatges per muntar exposicions o per projectar-les públicament.

5. Transicions a l'APS des de les pràctiques més habituals

Els projectes més freqüents que treballen l'educació audiovisual encaixen en alguna d'aquestes categories següents:

- Visionats de films, ficcions i documentals amb debat posterior, dins l'àmbit de les ciències socials, però sense analitzar el discurs fílmic ni incloure aquest visionat en un espai de suport comunitari.
- Ús instrumental de les eines informàtiques que se centren fonamentalment en la imatge, però sense tractar l'anàlisi dels continguts que es vehiculen. El treball fet amb les TIC difícilment surt de l'aula de visual i plàstica o de tecnologia.
- Anàlisi de notícies extretes d'informatius, sense incidir gaire en el paper social i ideològic dels mitjans que els produeixen, sense tractar el paper dels agents i les repercussions que tenen en l'audiència. Aquest enfocament és més utilitzat en tutories o en l'estudi de llengües.

Molts dels projectes freqüents no tenen en compte el vessant de recepció crítica, però sí l'aprenentatge tècnic basat en la producció audiovisual. I molt poques vegades es parteix de l'ús de l'audiovisual com a eina d'APS.

Exemples de projectes d'EA sense dimensió de servei

- **Ràdio escolar:** el mateix centre elabora un programa de ràdio periòdicament, en les instal·lacions d'alguna emissora de ràdio local o al centre educatiu mateix amb equips propis, però no es té en compte el servei a la comunitat, ja que es contextualitzen els continguts exclusivament al voltant del centre educatiu.
- **Producció audiovisual:** els participants descobreixen el món de l'audiovisual, augmenten el coneixement envers els mitjans de comunicació i desenvolupen un sentit crític cap a aquests mateixos mitjans. Activitat que sovint queda centrada en el grup mateix.

Exemples de projectes de servei que podrien aprofitar la pràctica de l'EA

- **Emissores de ràdio** d'àmbit local destinen espais dins la seva programació a l'ús i la participació de la comunitat. Aquests àmbits i les infraestructures de què disposen poden ser aprofitats per centres educatius i entitats d'educació no formal per desenvolupar programacions de servei a la comunitat que hi repercuteixin des d'una acció compromesa i participativa.
- **Museus i centres culturals** d'àmbit local organitzen periòdicament activitats de recuperació de la memòria recent, les tradicions, la història oral, etc., que estan centrades en la participació de la comunitat de referència. Mitjançant l'aprofitament de l'educació audiovisual, centres tant d'educació formal com no formal poden desenvolupar projectes de servei i generar aprenentatges al mateix temps.

6. Exemple de connexions curriculars

Prenem com a exemple un projecte d'aprenentatge servei basat en la recuperació de la memòria oral posada al servei de la comunitat, amb nois i noies de segon cicle de secundària (14-16 anys).

7. Exemples de bones pràctiques

El Cargol Noticiari i l'IES Informa

Experiències dels centres educatius de Santa Eulàlia de Ronçana, Vallès Oriental, amb el canal SET de televisió local.

D'una banda, El Cargol Noticiari és una iniciativa sorgida del mateix centre educatiu, un informatiu de caràcter trimestral fet pels alumnes de 4rt, 5è i 6è de l'Escola Pública Ronçana, una eina pensada amb l'objectiu d'afavorir que l'escola estigui oberta a l'entorn, que els nens i nenes s'apropin a la realitat que els envolta cercant nous procediments d'expressió i comprensió que els enriqueixin per tal de fomentar, d'aquesta manera, sistemes de treball en grup i cooperatiu, per a la qual cosa es fa responsabilitzar el grup de la majoria d'aspectes que comporta la realització d'un programa televisiu.

Els alumnes treballen els continguts de les notícies i presenten l'informatiu, i el canal de televisió es responsabilitza de la gravació i el muntatge del programa. Les notícies surten de l'àmbit estricte de l'escola, i es poden veure a totes les cases per la televisió local Canal SET durant tota una setmana. D'aquesta manera, s'aconsegueix obrir l'escola a la població, i a l'inrevés, ja que el programa ha aconseguit despertar l'interès i el seguiment local.

L'altra experiència que es desenvolupa a Santa Eulàlia de Ronçana té com a protagonista l'IES Vall del Tenes, aquesta vegada a partir d'una proposta del Canal SET adreçada a l'Institut, la creació d'un taller audiovisual, un crèdit variable titulat "Fem Televisió", en què els alumnes de 3r i 4rt d'ESO, amb l'ajuda d'un periodista, fan un informatiu en què tots els alumnes presenten una notícia. El resultat final forma part, durant una setmana, dos cops l'any, de la programació de la televisió local. El programa es titula l'IES Informa. L'experiència té un vessant pedagògic força ampli, ja que es pot considerar un crèdit pluridisciplinari, però també és un recurs per al Canal SET, que forma possibles futurs col·laboradors de la televisió. S'ha de destacar que el funcionament altruista és una de les bases de creació de Canal SET Televisió.

Recuperem la nostra història recent!

Recuperació de les històries de família del grup d'alumnes del cycle superior del CEIP Montanyans, de Castellet i la Gornal, un municipi format per diversos nuclis que els darrers anys ha vist incrementada la seva població amb el pas de segona a primera residència de moltes famílies originàries de la ciutat de Barcelona i la seva àrea metropolitana.

Per aquest motiu, l'alumnat del centre educatiu està format, d'una banda, per nens i nenes procedents de famílies arrelades a la població i, de l'altra, per alumnes nouvinguts que desconeixen, en moltes ocasions, la realitat d'una població rural. Per tal d'elaborar un treball al voltant de la història recent de la població es va desenvolupar un projecte pedagògic innovador, de manera que els alumnes aprenien noves eines d'expressió i al mateix temps veien com podien elaborar els seus propis continguts mediàtics.

Els relats de personatges de la població, la memòria oral de la gent gran i la recollida de fotografies que mostressin l'evolució del municipi des de principis del segle XX, va permetre als participants viatjar a través de les diverses èpoques de la història recent i comparar-les amb l'actual. Es va proposar l'ús d'eines comunicatives, que en plena societat de la informació cal garantir que estiguin a l'abast de tothom, com ara la fotografia (exposició de treballs del camp i de l'escola dels avis), l'àudio (entrevistes als avis i àvies), el vídeo (visites als casals d'avis i sessions d'intercanvi a l'escola) i Internet (re-

cull de les històries familiars). El projecte socioeducatiu parteix de la investigació-acció, i se serveix tant de l'aprendre fent com del treball col·laboratiu.

Més exemples en quatre línies:

ESO Lliga i el Debat

L'IES Miquel Biada de Mataró va començar desenvolupant l'experiència ESO Lliga, un concurs fet pels mateixos alumnes del centre amb la col·laboració d'altres set instituts de la població i realitzat amb els equips tècnics de l'IES. Posteriorment es va oferir a TV Mataró perquè formés part de la seva programació. A partir d'aquest contacte s'ha desenvolupat el programa Debat, entre l'IES Miquel Biada i TV Mataró, al voltant de temes d'interès juvenil en què els contertulians són els mateixos joves.

XAM eXpressiÓ

El Consell Comarcal del Garraf, amb el suport de la Diputació de Barcelona, impulsa un projecte per millorar la cohesió social dels joves en les poblacions de Cubelles, Canyelles i Olivella (el Garraf). El projecte vol enfortir el sentiment de pertinença dels joves al territori, des del vessant de l'audiovisual i les noves tecnologies. Es tracta de dissenyar un web participatiu en què els diferents joves del territori puguin dir-hi la seva, alhora que es fa servir com a eina de difusió del projecte XAM.

INFORMARTÍ

El CEIP Sant Martí, d'Arenys de Munt, des de l'any 2001 edita el programa de ràdio INFORMARTÍ. L'elaboració d'aquest programa és a càrrec d'una comissió de mestres que organitzen les gravacions, el directe i les col·laboracions. Els programes s'enregistren a l'estudi que Ràdio Arenys de Munt ha posat a disposició seva. La idea central de l'experiència es contribuir a formar ciutadans participatius amb les entitats del poble, que visquin activament la vida social i política del seu entorn més immediat, crear, en definitiva, una via de comunicació a dues bandes entre l'escola i el poble, per tal de possibilitar una formació més global als alumnes.

Ràdio MARIANAO

La Fundació Marianao (Casal Infantil i Juvenil de Marianao) és una entitat d'iniciativa social que, des de l'any 1985, promou diversos projectes socioeducatius adreçats als infants, als joves, als adults i a la comunitat en general, que incideixen de manera especialitzada en els col·lectius en situació d'alt risc social. El model d'intervenció que promou defensa la iniciativa social basada en la construcció d'una comunitat educativa de referència, en què tots els membres –infants, joves, adults, educadors i col·laboradors– comparteixen una mateixa experiència educativa que potencia els valors humans.

Altres experiències

- Pla de Barris a Ca n'Anglada, Montserrat, Vilardell i Torresana (Terrassa).
- Microestudi. IES EMT. Ràdio 7 Vallès. Granollers.
- Ràdio Ràpia. CEIP Sant Domènec de la Ràpita. Santa Margarida i els Monjos.
- Radialnet. RavalNet. Barri del Raval, Barcelona.
- El pati de la tele. TV el Vendrell i la Ballaruga. El Vendrell.
- Ràdio Digital Intercultural d'Ullà.

8. Socis per al treball en xarxa

Institucions públiques

Administracions públiques que faciliten, promouen o coordinen programes d'educació en comunicació.

Departament d'Educació

<http://www.gencat.net/educacio/>

Institut Municipal d'Educació de Barcelona

www.bcn.es/imeb/

Projecte Educatiu de Ciutat PEC. Barcelona

www.bcn.es/imeb/pec/

Centres de Recursos Pedagògics

<http://www.xtec.es/sgfp/crp/index.htm>

Unió Europea. Agència Executiva en l'àmbit Educatiu, Audiovisual i Cultural (EACEA)

<http://eacea.ec.europa.eu/index.htm>

Diputació de Barcelona. Educació

<http://www.diba.es/>

Projectes Educatius de Ciutats

http://www15.gencat.net/pres_cwaw/AppJava/seccio.do?sid=802185

Consell de l'Audiovisual de Catalunya

www.cac.cat

Associacions, Col·lectius, Xarxes i Fundacions

Entitats diverses que impulsen campanyes i accions vinculades a l'educació en comunicació, i que poden desenvolupar projectes dins del seu àmbit d'actuació en APS.

Mitjans. Xarxa d'Educadors i Comunicadors

www.mitjans.info

Teleduca. Educació i Comunicació

www.teleduca.org

BandaVisual

<http://www.bandavisual.org/>

Ubu TV

ubutv@moviments.net

Mapa Sonor

www.mapasonor.com

Artibari

www.artibari.org

Fundació Pere Tarrés

<http://www.peretarres.org/>

Fundació Catalana de l'Esplai

<http://www.esplai.org>

TEB. Associació per a Joves

<http://teb.ravalnet.org/>

Suports i projectes audiovisuals

Entitats i institucions que ofereixen recursos tecnològics per a projectes audiovisuals relacionats amb l'educació.

Pla de Barris Ajuntament de Terrassa. L'Esp@i BIT_D2

<http://www2.terrassa.cat/pladebarris/>

Televisió del Vendrell

<http://www.rtvvelvendrell.com>
Televisió de Mataró. Col·lectiu de Mitjans Audiovisual
<http://www.ctvl.org/tvmataro/>
Ràdio Televisió de Vilafranca
<http://www.rtvvilafranca.com/>
Montcada Ràdio
http://www.montcadaradio.com/5_0/HOME/default.cfm
Ràdio Arenys de Munt
<http://www.radioarenysmunt.cat/>
Ràdio 7 Vallès. Granollers
<http://www.radio7valles.com/>
Ràdio Marianao. Sant Boi de Llobregat
<http://marianao.net/radio/catala/index.html>
Radialnet. Barcelona, barri del Raval
<http://www.ravalnet.org/ravalmedia/radialnet/index.htm>
Canal SET TV. Sta. Eulàlia de Ronçana
<http://www.canalset.com/>
Ràdio Ullà
<http://www.ekrea.org/radioulla/>

9. Per saber-ne més...

Bibliografia

BUCKINGHAM, D. (2000). "MÁS ALLÁ DE LA DEPENDENCIA: HACIA UNA TEORÍA DE LA EDUCACIÓN PARA LOS MEDIOS". A COMUNICAR. REVISTA CIENTÍFICA IBEROAMERICANA DE COMUNICACIÓN Y EDUCACIÓN, NÚM. 14, MARÇ, P. 57-62. HUELVA: GRUPO COMUNICAR.

BALLO, J.; PÉREZ, X. (1995). LA LLAVOR IMMORTAL. ELS ARGUMENTS UNIVERSALS EN EL CINEMA. BARCELONA: EMPÚRIES.

BENET I JORNET, J. M. (2000). ELOGI DE LA FICCIÓ. BARCELONA: CONFERÈNCIA DE L'ACTE INAUGURAL DEL CURS ACADÈMIC 2000-2001 DELS ESTUDIS DE COMUNICACIÓ AUDIOVISUAL DE LA UNIVERSITAT POMPEU FABRA.

BERGER, J. (1974). MODOS DE VER. BARCELONA: GUSTAVO GILI.

CAMACHO, A. (1994). "EL DOBLE FILO DEL SILENCIO". A: DIVERSOS AUTORS. LA ALDEA BABEL. BARCELONA: DERIVA EDITORIAL.

CAZENEUVE, J. (1977). EL HOMBRE TELESPECTADOR. BARCELONA: GUSTAVO PILI.

CUETO, J. (1985). LA SOCIEDAD DE CONSUMO DE MASAS. BARCELONA: SALVAT.

DIVERSOS AUTORS (1994). LA ALDEA BABEL. BARCELONA: DERIVA EDITORIAL.

GALBRAITH, J. K. (1984). LA ERA DE LA INCERTIDUMBRE. MADRID: SARPE.

ECO, U. (1984). APOCALÍPTICOS E INTEGRADOS. BARCELONA: LUMEN.

FARRÉS I ALTRES (2006). "L'EDUCACIÓ EN COMUNICACIÓ AUDIOVISUAL". A QUADERNS DEL CAC, NÚM. 25. BARCELONA: CONSELL DE L'AUDIOVISUAL DE CATALUNYA.

KAPLÚN, M. (1998). UNA PEDAGOGÍA DE LA COMUNICACIÓN. MADRID: EDICIONES DE LA TORRE.

MILLERSON, G. (1982). TÉCNICAS DE REALIZACIÓN Y PRODUCCIÓN EN TELEVISIÓN. MADRID: INSTITUTO OFICIAL DE RADIO Y TELEVISIÓN.

PÉREZ-TORNERO, J. M. (1994). EL DESAFÍO EDUCATIVO DE LA TELEVISIÓN. BARCELONA: PAIDÓS.

POTTER, W. J. (1998). MEDIA LITERACY. LONDRES: SAGE.

QUIN, R.; McMHON, B. (1997). HISTORIAS Y ESTEREOTIPOS. MADRID: EDICIONES DE LA TORRE.

SÁNCHEZ NORIEGA (1997). CRÍTICA DE LA SEDUCCIÓN MEDIÁTICA. MADRID: TECNOS.

SHERIDAN SHERRY (2004). DEVELOPING DIGITAL SHORT FILMS. PEARSON EDUCATION.

Recursos a la xarxa

Departament d'Educació. Recursos educació audiovisual
<http://www.xtec.cat/innovacio/comunicacio/index.htm>
<http://xtec.cat/audiovisuals>

Buckingham, D (2001). Media education: a global strategy for development. Unesco
http://www.childrenyouthandmediacentre.co.uk/Pics/unesco_policy_paper.pdf
Portal Educatiu de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió
<http://www.edu3.cat/>
Developing digital short films. Sherri Sheridan
<http://mindseyemedia.com/teachingcenter.html>
Teacher Tube
<http://www.teachertube.com>
Arte TV
<http://www.arte.tv/de/70.html>
CoopRadios
<http://www.coopradios.com/>
Publiradio
<http://www.publiradio.net/>
Museu del Cinema de Girona
<http://www.museudelcinema.org>
Portal audiovisual de la Unió Europea
http://ec.europa.eu/avservices/home/index_en.cfm
Econferències
<http://www.xtec.cat/audiovisuals/econferencies/index.html>

Autors: Teleduca. Educació i Comunicació